

İzmir İlinde Çalışan Hemşirelerin Duygusal Emek Davranışı ile Karşılıklı Bağımlılık Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Kesitsel Bir Araştırma

Investigation of the Relationship Between Emotional Labor Behaviour and Codependency of Nurses Working in İzmir Province: A Cross-Sectional Study

¹ Mahire Olcay ÇAM^a, ² Ege Miray TOPCU^b, ³ Yeliz AKTAŞ^c, ⁴ Aysel AVCI^d, ⁵ Cansu GÜLER^e,
⁶ Özgür DEMİR GAYRETLİ^f, ⁷ Hatice DAYILAR CANDAN^g

^aEge Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği ABD, İzmir, Türkiye

^bEge Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Hemşireliği ABD, İzmir, Türkiye

^cKarabağlar İlçe Sağlık Müdürlüğü, İzmir, Türkiye

^dEge Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tülay Aktaş Onkoloji Hastanesi, İzmir, Türkiye

^eMuğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Muğla, Türkiye

^fDokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İzmir, Türkiye

^gBornova Türkan Özlhan Devlet Hastanesi, İzmir, Türkiye

Bu çalışma, VI. Uluslararası X. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi'nde (20-23 Ekim 2021, Online) sözlü olarak sunulmuştur.

ÖZET Amaç: Bu araştırmanın amacı, İzmir ilinde çalışan hemşirelerin duygusal emek davranışları ile karşılıklı bağımlılık durumları arasındaki ilişkiyi ve bunları etkileyen faktörleri incelemektir. **Gereç ve Yöntemler:** Kesitsel, tanımlayıcı ve ilişkisel tasarımda olan araştırmanın örneklemini İzmir ilinde bir üniversite hastanesinde çalışan hemşireler oluşturmaktadır (n=115). Araştırma verileri Ağustos 2021-Mart 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmanın verileri Tanıtıcı Bilgi Formu, Hemşirelerin Duygusal Emek Davranışı Ölçeği (HDEDÖ) ve Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği kullanılarak yüz yüze toplanmıştır. Verilerin analizinde sayı, ortalama, yüzde dağılımı, bağımsız örneklem t-test/Mann-Whitney U test ve tek yönlü varyans analizi/Kruskal-Wallis ve Spearman korelasyon testleri kullanılmıştır. **Bulgular:** Hemşirelerin HDEDÖ alt boyut puan ortalamaları davranış alt boyutu için 4,15±0,54, derinlemesine davranış alt boyutu için 4,19±0,69, yüzeysel davranış alt boyutu için 4,14±0,91'dir. Hemşirelerin, Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ortalaması 75,59±13,24, bağımlı bakım alt boyutu puan ortalaması 44,89±9,32, ifade eksikliği alt boyutu puan ortalaması ise 30,69±5,68'dir. Hemşirelerin HDEDÖ alt boyut puan ortalamaları ve Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği ve alt boyutları puan ortalamaları ile bazı sosyodemografik özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır (p<0,05). Hemşirelerin HDEDÖ ve Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ve alt boyut puan ortalamalarında, bağımlı bakım alt boyut puan ortalaması ile samimi davranış ve derinlemesine davranış alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak negatif yönlü zayıf bir ilişki saptanmıştır. **Sonuç:** Araştırmaya katılan hemşirelerin hasta bakımı sırasında, daha fazla samimi davranış ve derinlemesine davranış gösterirken, daha az bağımlı bakım sundukları belirlenmiştir.

ABSTRACT Objective: The purpose of this research is to examine the relationship between emotional labor behaviors and interdependence situations of nurses working in İzmir and the factors affecting them. **Material and Methods:** The sample of the study, which has a cross-sectional, descriptive and correlational design, consists of nurses working in a university hospital in İzmir (n=115). Research data was collected between August 2021 and March 2022. The data of the research were collected face to face using the Introductory Information Form, Emotional Labor Behavior Scale for Nurses (ELBSN) and Nurse Codependency Questionnaire(NCQ). Number, mean, percentage distribution, Independent Sample t-test/Mann-Whitney U test and one-way analysis of variance/Kruskal-Wallis and Spearman correlation tests were used in the statistical analysis of the data. **Results:** Nurses' average HDESS subscale scores are 4.15±0.54 for the behavior subscale, 4.19±0.69 for the in-depth behavior subscale, and 4.14±0.91 for the superficial behavior subscale. The nurses' total mean score of the Nurse Interdependence Scale is 75.59±13.24, the mean score of the dependent care subscale is 44.89±9.32, and the mean score of the lack of expression subscale is 30.69±5.68. There is a statistically significant difference between nurses' ELBSN sub-dimension mean scores, NCQ and sub-dimension mean scores, and some sociodemographic characteristics (p<0.05). ELBSN and NCQ total score and sub-dimension mean scores, A statistically weak negative relationship was detected between the dependent care subscale mean score and the sincere behavior and in-depth behavior subscale mean score mean. **Conclusion:** It was determined that the nurses participating in the study showed more sincere behavior and in-depth behavior during patient care, while providing less dependent care.

Anahtar Kelimeler: Hemşireler; duygusal emek; karşılıklı bağımlılık

Keywords: Nurses; emotional labor; codependency

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:

Çam MO, Topcu EM, Aktaş Y, Avci A, Güler C, Demir Gayretli Ö ve ark. İzmir ilinde çalışan hemşirelerin duygusal emek davranışı ile karşılıklı bağımlılık durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Kesitsel bir araştırma. Türkiye Klinikleri J Nurs Sci. 2024;16(1):276-86.

Correspondence: Ege Miray TOPCU

Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Hemşireliği ABD, İzmir, Türkiye

E-mail: ege.miray.eyrenci@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 08 May 2023

Received in revised form: 29 Jan 2024

Accepted: 30 Jan 2024

Available online: 02 Feb 2024

2146-8893 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Hemşireler, meslek yaşamlarında bakım verdikleri hastalarla ilgili birçok deneyim paylaşmaktadırlar. Bu deneyimler esnasında hemşireden mesleki etik çerçevesinde beklenen duygu düzenleme, duygusal çatışmaları yönetme ve uygun duygu ifadesidir.^{1,2} Hemşireler kendi duygularını yönetmede farklı stratejiler izlemektedirler.^{3,4} Hemşirelerin bu süreçte gerçek hislerini maskeleyebildiği, asıl duygu yerine kendi ihtiyacını göz ardı ederek, farklı bir duyguyu yansıttığı da görülmektedir.⁵ Literatürde kişinin kendi duygularını maskeleyerek dışarıya farklı gösterimi duygusal emek olarak tanımlanırken; kendi gereksinimlerini ihmal ederek, başkalarına aşırı odaklanması da karşılıklı bağımlılık kavramı olarak tanımlanmaktadır.^{1,6}

Duygusal emek, insanlara birebir hizmet veren çalışanların bir görevi olarak kavramsallaştırılmıştır.⁷ Duygusal emek kavramını 1983 yılında ilk kez Hochschild tanımlamıştır. Hochschild'e göre duygusal emek kavramı, işin gerektirdiği şekilde duyguların düzenlenmesi, yüzeysel ve bedensel gösterime sunulması ve diğer kişilerin düzenlenen bu duyguları gözlemlemesi olarak tanımlamıştır.^{3,6} Hochschild duygusal emeği, derinlemesine ve yüzeysel davranışlar olmak üzere ikiye ayırmıştır.⁶ Yüzeysel davranışta, birey gerçekte hissetmediği bir duyguyu, iş gereği hissediyormuş gibi davranırken, derinlemesine davranışta ise birey işin gerektirdiği şekilde duygularını düzenleyerek kendisinden beklenen duyguyu hissediyor hâle gelmekte ve beklenen bu duyguya dair jest, ses tonu ve yüz ifadesi takınılmaktadır.⁸ Ashforth ve Humphrey, bu davranışlara ek olarak "samimi duygular" kavramını eklemiştir. Ashforth ve Humphrey'un bu yaklaşımına göre, yüzeysel ve derinlemesine davranışın, zamanla bilinçli bir çaba gerektirmeden, gerçekten hissedebileceği davranışlar hâle gelebileceğini belirtmişlerdir. Duygusal emek davranışı ile hemşireler kendi duyguları ile ortak olmasa dahi, duruma uygun duygu ifadesini sunar. Bu durumun çok sık tekrarlanması hemşireler açısından psikososyal problemler gibi sonuçlar doğurabilir.⁹

Karşılıklı bağımlılık kavramı ise ilk olarak alkol bağımlısı bireylerin ailelerinde ortaya çıkan ve bağımlı bir kişiyle yaşamının getirdiği stresten kaynaklandığı düşünülen bir kavramdır.¹ Ançel'e göre karşılıklı bağımlılık, bakım veren ve bakım alan ara-

sında gelişen, bakım verenin kendi kimliğini yok sayıp, bakıma ihtiyaç duyan kişiye aşırı derecede sorumluluk hissetmesinden kaynaklanan ve birbirlerinin bağımlılığını desteklediği, patolojik bir ilişki biçimidir.¹ Bakım alan kişi ihtiyaçlarının karşılanmasında, bakım verende bu ihtiyaçlarını gideren kişi olmaktan dolayı doyum yaşar ve bu durum bir yandan her iki tarafın da birbirini beslerken, diğer yandan birbirine bağımlılık yaşamasına neden olmaktadır. Bakım verenin bu ilişkiye yaptığı yatırımın yanı sıra kendi ihtiyaçlarını ertelemesi ya da ihmal etmesi bu sürecin sonucudur.¹⁰ Hemşirelerde ise karşılıklı bağımlılık gelişmesi ile bakım verme rolüyle aşırı özdeşim, kendi sorumluluklarıyla başkalarının sorumluluklarını ayırt edememe, başkalarına karşı duyulan sahte bir görev anlayışı ve kendini değerli hissedebilmek amacıyla başkalarına bağımlı olma, mesleki kimlik kaybı gibi sonuçlar ile kendini göstermektedir.¹¹

İnsanın merkezde olduğu hizmet sektörünün bir kolu olan sağlık hizmetinde, hasta ya da sağlıklı bireylerle yüz yüze iletişim ön plandadır. Hemşirelerden meslekleri gereği iletişim esnasında duygularını kontrol etmeleri, yönetmeleri ve duygularını gizleyerek dışarıya farklı gösterimi ile duygusal emek davranışı ortaya çıkmaktadır.^{1,3} Ayrıca bakıma muhtaç olan bireyin ihtiyaçlarına duyarlı olma ve mesleğin başlıca unsuru bakım verme olan hemşirelik, karşılıklı bağımlılık davranışının sık görüldüğü bir meslek grubudur.^{12,13} Hemşirelerde mesleki performans ile ilişkili olan duygusal emek ve karşılıklı bağımlılık durumları ve arasındaki ilişki değerlendirilerek, hemşirelerin güçlendirilmesi, profesyonel bakım vermesi ve bu konuda bilinç yükselmesi için önemli bir adım olacaktır. Kavramsal açıdan farklı olsa da sonuçları bakımından yakınlık taşıyan bu iki kavram hemşirelerin hayatlarında bütüncül sağlıklarını tehdit eden ve mesleki yaşamın devamlılığını riske sokan durumlar oluşturmaktadır. Sonuç olarak literatürde, bu iki kavram ile ilgili duygusal tükenme, mesleki tükenmişlik, işten ayrılma gibi durumlardan söz edilmiştir.^{14,15} Pandemi ile birlikte uzayan ve yoğunlaşan çalışma koşullarında kendi ihtiyaçlarını göz ardı ederek, zaman zaman kısıtlı kişisel koruyucu ekipman kullanımıyla bakım sağladıkları göz önünde bulundurulduğunda hemşirelerin duygusal emek, karşılıklı

bağımlılık durumları ve arasındaki ilişkiyi değerlendirmeyi sağlayarak, bu araştırmanın hemşirelerin güçlendirilmesinde literatüre önemli veriler sunması beklenmektedir.

ARAŞTIRMA SORULARI

1. Hemşirelerin duygusal emek alt boyut puan ortalamalarının tanıtıcı özelliklerine dağılımı nasıldır?

2. Hemşirelerin karşılıklı bağımlılık ve alt boyut puan ortalamalarının tanıtıcı özelliklerine dağılımı nasıldır?

H₁: Hemşirelerin Hemşirelerin Duygusal Emek Davranışı Ölçeği (HDEDÖ) alt boyut puan ortalamaları ile Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu araştırma kesitsel, tanımlayıcı ve ilişkisel desende bir araştırma olarak planlanmıştır.

ÖRNEKLEM VE ÖRNEKLEME YÖNTEMİ

Araştırmanın evrenini İzmir ilinde yer alan bir üniversite hastanesinde çalışan hemşireler oluşturmaktadır. Hastanede 1.539 hemşire çalışmaktadır. Örneklem büyüklüğünün belirlenebilmesi için, literatürde uygun bir çalışma bulunamamıştır. Bu nedenle, G*Power 3.1.9.7 (Düsseldorf Üniversitesi, Almanya) programında, araştırmanın hipotezine uygun olarak iki değişkenli korelasyon normal modeli testi ile %95 güven aralığı, %5 hata payı ve 0,30 etki büyüklüğü ile araştırmanın örneklem büyüklüğü 84 olarak belirlenmiştir.¹⁶ Veri kaybının önlenmesi için bu sayı aşılı olarak araştırmada 174 hemşireye ulaşılmıştır. Hastanenin tüm birimlerinde çalışan ve ulaşılan, araştırmanın başlangıcında gönüllü olduğunu belirten 174 hemşireye araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırma, gönüllü olan ve veri toplama formlarını eksiksiz tamamlayan 115 hemşire ile tamamlanmıştır. Katılımcıların 41'i katılım gönüllü olmadıklarını belirtmişlerdir ve veri toplama formlarından 18 tanesi eksik ya da boş olması nedeniyle araştırmaya dâhil edilmemiştir. Veriler hemşirelerden yüz yüze toplanmıştır. Araştırma verileri Ağustos 2021-Mart 2022 tarihleri arasında toplanmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verileri Tanıtıcı Bilgi Formu, HDEDÖ ve Hemşirelerin Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği ile elde edilmiştir.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından konuyla ilgili literatür taranarak oluşturulan formda yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışılan birim adı, deneyim süresi, çalışma pozisyonu, çalışma düzeni, haftalık çalışma saati, günlük ortalama bakım verilen kişi sayısı, kadro, çalıştığı birime görevlendirilme şekli, mesleğini isteyerek seçme, işinden memnuniyet, alınan lisans üstü eğitim, çalışılan kuruma karşı yoğun olarak hissedilen duygu, duyguların ifade edilebilmesi için iş yaşamında fırsat sunulması, hasta bakımında duygularını ifade etme, bakım verirken duyguları yönetme durumunu değerlendiren 19 kapalı uçlu soru yer almaktadır.^{4,10,12}

HDEDÖ: Değirmenci Öz ve Baykal tarafından, 5'li Likert tipte geliştirilen ölçek 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, yüzeysel davranış (1-6. madde), derinlemesine davranış (7-19. madde) ve samimi davranış (20-24. madde) olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. "1 puan=Kesinlikle katılmıyorum" "5 puan=Kesinlikle katılıyorum" şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekte olumsuz madde (ters puanlama) bulunmamaktadır. Ölçekten elde edilen puanlar değerlendirilirken, her bir alt boyuttan alınan toplam puan, alt boyuttaki madde sayısına bölünerek aritmetik ortalaması alınmaktadır. Her bir alt boyut puan ortalaması en yüksek 5 olabilir. Ölçek alt boyut puan ortalamalarının yükselmesi, o davranışın ne düzeyde gösterildiğini değerlendirmektedir. Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasına göre HDEDÖ'den alınan Cronbach's alfa katsayısı yüzeysel davranış için 0,75, derinlemesine davranış için 0,86 ve samimi davranış için 0,75 olarak belirlenmiştir.¹⁷ Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının "0,40"ın altında olması ölçeğin "güvenilir olmadığı", "0,40-0,59" arası "düşük güvenilirlikte", "0,60-0,79" arası "güvenilir" ve "0,80-1,00" arası "yüksek güvenilirlikte" olduğunu belirtmektedir.¹¹ Bu araştırmada, Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları belirtilen güvenilirlik aralığında, yüzeysel davranış alt boyutu için 0,51, derinlemesine davranış alt boyutu için 0,52, samimi davranış alt boyutu için 0,67 bulunmuştur.

Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği: Özdemir ve Buzlu tarafından Türkçeye kazandırılan ölçek, 24 maddeden oluşan bu ölçek, Sarah Allison tarafından 2004 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin puan aralığı 24-120 arasında değişmektedir. Ölçek, “bağımlı bakım (1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 23)” ve “ifade eksikliği (4, 7, 10, 12, 17, 18, 21, 22, 24)” olmak üzere 2 alt ölçekten oluşmaktadır. 4 ve 24. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesinde bir puanlama sistemi yoktur. Puan arttıkça bağımlılık düzeyi azalmaktadır. Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasına göre Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği’nden alınan Cronbach’s alfa katsayısı bağımlı bakım için 0,74, ifade eksikliği için 0,50 ve toplam puan için 0,77 olarak belirlenmiştir.¹¹ Bu çalışmada, ölçeğin Cronbach alfa katsayısı toplam puan için 0,81, bağımlı bakım alt boyutu için 0,76, ifade eksikliği alt boyutu için 0,67’dir.

VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizi için IBM SPSS Statisticsfor Windows, Version 25.0. (IBM Corp. Armonk, NY: ABD. Released 2017) paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uyup uymadığını değerlendirmek için örneklem sayısına göre Kolmogorov-Smirnov test (yaş, haftalık çalışma saati, kadro durumu, görevlendirilme şekli, mesleğini isteyerek seçme, işten ayrılmayı düşünme, yöneticilerin duyguların ifadesine fırsat tanınması) ve Shapiro-Wilk testi (cinsiyet, eğitim durumu, çalıştığı birim, çalışma deneyimi, çalışma pozisyonu, günlük bakım verilen hasta sayısı, iş memnuniyeti, bakım verirken duyguları ifade etme ve duygularını yönetme) ile histogram yöntemleri kullanılmıştır. Bağımsız verilerle sürekli değişkenlerin ilişkisini incelemek için bağımsız iki grubun karşılaştırmasında normal dağılım gösteren gruplarda Bağımsız gruplarda-t testi, normal dağılım göstermeyen gruplarda Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Bağımsız ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında normal dağılım gösteren gruplarda tek yönlü varyans analizi ve normal dağılım göstermeyen gruplarda ise Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Hipotez ise Spearman korelasyon testi ile sınanmıştır. Sonuçlar %95 güven aralığında, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN ETİĞİ

Araştırmanın yürütülebilmesi için Ege Üniversitesi Rektörlüğü, Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu (tarih: 26 Aralık 2019, no:13/16:484) onayı, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Başhekimliğinden verilerin toplanabilmesi için uygulama izni alınmıştır (tarih: 29 Temmuz 2021, no: E-69631334-100-24513). Verilerin toplanabilmesi için her bir katılımcıdan yazılı onam ve HDEDÖ ve Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği’nin kullanımı ölçek sahiplerinden yazılı izin alınmıştır. Veri toplama formlarının uygulanabilmesi için katılımcılara araştırmanın amacı anlatılmış, kişisel verilerin gizli tutulacağı ve araştırma dışında kullanılmayacağı açıklanmıştır. Araştırma, Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yürütülmüştür.

BULGULAR

Hemşirelerin, HDEDÖ alt boyutlarından samimi davranış alt boyutu puan ortalaması $4,15 \pm 50,54$, derinlemesine davranış alt boyutu puan ortalaması $4,19 \pm 0,69$, yüzeysel davranış alt boyutu puan ortalaması $4,14 \pm 0,91$ ’dir. Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ortalaması $75,59 \pm 13,24$, bağımlı bakım alt boyutu puan ortalaması $44,89 \pm 9,32$, ifade eksikliği alt boyutu puan ortalaması ise $30,69 \pm 5,68$ ’dir (Tablo 1).

Araştırmaya katılan hemşirelerin %92,2’si kadındır ve örneklemin yaş ortalaması $38,47 \pm 8,96$ ’dir. Hemşirelerin %24,3’ü lisansüstü eğitim alarak alanlarında uzmanlaşmışlardır. Çalışma deneyimleri orta-

TABLO 1: Hemşirelerin Duygusal Emek Davranışı Ölçeği ve Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları.

Ölçek adı	Minimum-Maksimum	$\bar{X} \pm SS$
Hemşirelerin Duygusal Emek Davranışı Ölçeği		
Samimi davranış	2-8,77	$4,15 \pm 0,54$
Derinlemesine davranış	2,50-8	$4,19 \pm 0,69$
Yüzeysel davranış	2,67-12	$4,14 \pm 0,91$
Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği		
Bağımlı bakım	20-71	$44,89 \pm 9,32$
İfade eksikliği	13-44	$30,69 \pm 5,68$
Toplam	45-113	$75,59 \pm 13,24$

SS: Standart sapma.

lama 14,35±9,51 yıl olan hemşireler, farklı alanlarda çalışmakla birlikte en sık dahili servislerde çalışmaktadır (%61,3). Hemşirelerin %85,2'si servis hemşiresidir, %52,2'si vardiyalı çalışmaktadır. Haftalık ortalama çalışma saati 42,98±6,52 olarak belirlenen hemşirelerin %37,4'ü fazla mesai yaptığını belirtmiştir. Günlük ortalama bakım verilen hasta sayısı ortancası 10'dur. Hemşirelerin %67'si kalıcı kadroda, %56,5'i de çalıştığı birimde kendi isteği ile görevlendirilerek çalışmaktadır. Hemşirelerin %71,3'ü mesleği isteyerek seçtiklerini belirtmiştir ve işten memnuniyet oranı %73,9'dur. Hemşirelerin %42,6'sı işten ayrılmayı düşündüklerini belirtmiştir. Hemşirelerin %70'i çalışırken duygularını ifade etmelerine fırsat tanındığını, %78,3'ü hastalarına bakımları esnasında duygularını ifade edebildiklerini ve %63,5'i de bakımları esnasındaki duygu yönetimini iyi olarak belirtmişlerdir (Tablo 2).

Hemşirelerin çalışma deneyimleri ile Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği alt boyutu olan samimi davranış ve derinlemesine davranış puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır ($p<0,05$). İşten ayrılmayı düşünmeyen ve bakım verirken duygularını ifade etmediğini belirten hemşirelerin yüzeysel davranış alt boyut puan ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 2).

Hemşirelerin tanıtıcı bilgileri ile Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği alt boyut ve toplam puan ortalamaları değerlendirildiğinde; İşten ayrılmayı düşünmeyen ve bakım verirken duygularını ifade ettiğini belirten hemşirelerin bağımlı bakım, ifade eksikliği alt boyut puan ortalaması ve Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksektir ($p<0,05$). Duygu ifadesi için fırsat tanındığını belirten hemşirelerin, ifade eksikliği ve Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<0,05$). İşinden memnun olduğunu belirten hemşirelerin Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ortalaması istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksektir ($p<0,05$) (Tablo 2).

Hemşirelerin HDEDÖ ve Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ve alt boyut puan orta-

lamaları arasındaki ilişki incelendiğinde, bağımlı bakım alt boyut puan ortalaması ile samimi davranış ve derinlemesine davranış alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak negatif yönlü zayıf bir ilişki saptanmıştır ($p<0,05$) (Tablo 3).

TARTIŞMA

Bu araştırma ile bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin duygusal emek ve karşılıklı bağımlılık davranışları ve bunlarla ilişkili faktörler incelenmiştir. Katılımcılara uygulanan, HDEDÖ'nün, alt boyut puan ortalamaları birbirine yakındır. Kavramsal olarak paralellik göstermeyen alt boyutların puan ortalamalarının birbirine yakın çıkması literatür ile uyumludur.¹⁸⁻²⁰ Örneklem için duygularını ifade ederinde ve yönetmelerinde hem yüzeysel hem derinlemesine hem de samimi davranışları kullandıkları belirlenmiştir. Hemşirelerin çalışma deneyimlerinin (samimi-derinlemesine), işten ayrılma düşüncesinin (yüzeysel), bakım verirken duygu ifade etme durumlarının (yüzeysel) hemşirelerin duygusal emek davranışlarında farklılık oluşturduğu belirlenmiştir ($p<0,05$).

Araştırmada, hemşirelerin çalışma deneyiminin hangi tür bir duygusal emek davranışı sergiledikleri üzerinde anlamlılık oluşturduğu belirlenmiştir. 3-10 yıl arasında çalışan hemşireler daha fazla samimi ve derinlemesine davranış göstermektedir. Literatürde bazı araştırmalar çalışma deneyiminin duygusal emek davranışlarını etkilemediğini belirtirken, bazı araştırmalar ise bu araştırmaya benzer sonuca ulaşmıştır.^{2,19,20} Ancak araştırma bulgularına göre, çalışılan birim ile Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan bir anlamlılık yoktur. Bu sonuç literatür ile uyumsuzdur. Literatürde çalışılan birime göre hemşirelerin farklı duygusal emek davranışlarını daha yoğun gösterdiği görülmektedir.^{3,19,21-23} Araştırmanın yürütüldüğü hastanenin bölgenin en büyük hastanelerinden biri olması, hasta yoğunluğunun ve sirkülasyonunun her birim için yoğun olması nedenleriyle bu bulgunun literatürü desteklemediği düşünülmektedir.

Yüzeysel davranış, kişinin durum karşısında gerçek duygusu yerine -miş gibi davranış sergilediği,

TABLO 2: Hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine göre Hemşirelerin Duygusal Emek Davranış Ölçeği ve Hemşire Karşılıklı Bağlımlık Ölçeği toplam puan ve alt boyut puan ortalamalarının dağılımı.

Tanıtıcı özellikler	n (%)	Hemşirelerin Duygusal Emek Davranış Ölçeği		Hemşire Karşılıklı Bağlımlık Ölçeği		Toplam
		Samimi davranış	Derinlemesine davranış	Yüzeysel davranış	Bağımlı bakım	
Yaş						
24-30	28 (24,3)	4,15±0,50	4,07±0,49	3,94±0,55	42,17±10,06	28,89±5,40
31-40	38 (33,0)	4,19±0,59	4,29±1,00	4,33±1,37	45,10±9,26	30,42±6,10
41 ve üzeri	49 (42,6)	4,13±0,53	4,19±0,45	4,11±0,54	46,28±8,77	31,93±5,29
p ve test değeri		KW: 0,432 p: 0,806	KW: 1,180 p: 0,554	KW: 0,432 p: 0,806	F: 2,674 p: 0,073	F: 2,705 p: 0,71
Cinsiyet						
Kadın	106 (92,2)	4,16±0,54	4,05±0,50	4,17±0,93	45,05±9,43	30,74±5,59
Erkek	9 (7,8)	4,02±0,54	4,68±1,77	3,81±0,60	43,00±8,12	73,11±13,64
p ve test değeri		U: 394,5 Z: -0,868 p: 0,385	U: 430,5 Z: -0,485 p: 0,628	U: 355,0 Z: -1,276 p: 0,202	t: 0,633 p: 0,528	t: 0,583 p: 0,561
Eğitim durumu						
Lisans	87 (75,7)	4,13±0,57	4,13±0,57	4,15±1,00	44,97±8,41	30,89±5,54
Yüksek lisans	28 (24,3)	4,22±0,44	4,38±0,96	4,13±0,57	44,64±11,89	30,07±6,13
p ve test değeri		U: 1103,5 Z: -0,754 p: 0,451	U: 1066,0 Z: -0,991 p: 0,321	U: 1074,0 Z: -0,943 p: 0,346	t: 0,138 p: 0,891	t: 0,667 p: 0,506
Çalıştığı birim						
Dahili birimler	71 (61,7)	4,19±0,55	4,18±0,78	4,23±1,06	46,00±8,62	31,09±5,67
Cerrahi birimler	44 (38,3)	4,26±0,52	4,22±0,52	4,01±0,57	43,11±10,21	30,04±5,70
p ve test değeri		U: 1302,0 Z: -1,511 p: 0,131	U: 1340,5 Z: -1,276 p: 0,202	U: 1406,5 Z: -0,899 p: 0,369	t: 1,625 p: 0,412	t: 1,560 p: 0,285
Çalışma deneyimi						
0-2 yıla	17 (14,8)	3,94±0,46	3,94±0,51	3,92±0,51	44,29±10,39	28,88±5,62
3-10 yıla	29 (25,2)	4,41±0,41	4,50±0,97	4,13±0,52	43,31±7,73	31,03±5,03
11 yıl ve üstü	69 (60,0)	4,10±0,57	4,13±0,53	4,20±1,09	45,71±9,69	30,98±5,93
p ve test değeri		KW: 11,253 p: 0,004*	KW: 6,979 p: 0,031*	KW: 1,861 p: 0,394	F: 0,639 p: 0,529	F: 0,714 p: 0,364
Çalışma pozisyonu						
Servis hemşiresi	98 (85,2)	4,16±0,54	4,21±0,72	4,16±0,96	45,07±9,09	30,69±5,50
Sorumlu hemşire	7 (6,1)	4,40±0,52	4,26±0,34	4,04±0,39	41±14,89	28,57±6,94
Poliklinik hemşiresi	5 (4,3)	4,04±0,32	4,24±0,31	4,26±0,34	43,20±8,78	33,80±8,55
Diğer alanlar	5 (4,3)	3,88±0,67	3,75±0,47	3,86±0,87	48,60±3,84	30,60±4,44
p ve test değeri		KW: 3,604 p: 0,307	KW: 1,260 p: 0,739	KW: 1,260 p: 0,739	F: 0,714 p: 0,492	KW: 2,366 p: 0,50

TABLO 2: Hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine göre Hemşirelerin Duygusal Emek Davranış Ölçeği ve Hemşire Karşılıklı Bağlımlılık Ölçeği toplam puan ve alt boyut puan ortalamalarının dağılımı.

Tanıtıcı özellikler	n (%)	Hemşirelerin Duygusal Emek Davranış Ölçeği			Hemşire Karşılıklı Bağlımlılık Ölçeği			Toplam
		Samimi davranış	Derinlemesine davranış	Yüzeysel davranış	Bağımlı bakım	İfade eksikliği	X±SS	
Çalışma düzeni								
Vardiyalı	60 (52,2)	4,14±0,55	4,19±0,85	3,99±0,56	44,30±8,15	30,11±5,46	74,41±12,05	
Sürekliliği gündüz	44 (38,3)	4,16±0,54	4,21±0,47	4,13±0,53	46,18±10,51	31,76±5,63	77,97±14,22	
Sürekliliği gece	11 (9,6)	4,23±0,53	4,16±0,44	5,01±2,33	43,00±10,53	29,45±6,78	72,45±15,12	
p ve test değeri		KW: 0,232 p: 0,890	KW: 0,879 p: 0,644	KW: 5,896 p: 0,052	F: 0,550 p: 0,738	F: 0,406 p: 0,844	F: 0,447 p: 0,814	
Çalışma saati								
0-40 saat	72 (62,4)	41,18±0,49	41,19±0,51	4,24±1,07	45,72±8,58	31,13±5,46	76,86±12,22	
41 saat ve üzeri	43 (34,7)	41,11±0,61	41,19±0,92	3,97±0,53	43,51±10,40	29,95±6,01	73,46±14,70	
p ve test değeri		U: 1497 Z: -0,298 p: 0,766	U: 1497 Z: -0,295 p: 0,768	U: 1282 Z: -1,545 p: 0,122	t: 1,233 p: 0,220	t: 1,083 p: 0,281	t: 1,335 p: 0,185	
Günlük ortalama bakım verilen hasta sayısı								
0-5 hasta	27 (23,5)	4,07±0,54	4,05±0,47	4,00±0,54	45,85±10,90	30,44±5,44	76,29±14,75	
6-20 hasta	75 (65,5)	4,16±0,54	4,21±0,77	4,17±1,05	44,81±8,39	30,57±5,72	75,38±12,25	
21 ve üzeri hasta	13 (11,3)	4,29±0,52	4,37±0,46	4,26±0,55	43,38±11,37	31,92±6,22	75,30±16,35	
p ve test değeri		KW: 0,089 p: 0,766	KW: 0,087 p: 0,768	KW: 2,386 p: 0,122	F: 0,343 p: 0,710	F: 0,049 p: 0,952	F: 0,312 p: 0,733	
Kadro durumu								
Kalıcı	77 (67)	4,15±0,51	4,15±0,46	4,20±1,05	44,59±9,17	30,53±5,80	75,12±13,00	
Sözleşmeli	38 (33)	4,17±0,60	4,29±1,01	4,03±0,52	45,50±9,71	31,02±5,48	76,52±13,85	
p ve test değeri		U: 1432 Z: -0,186 p: 0,852	U: 1397 Z: -0,393 p: 0,694	U: 1378,5 Z: -0,505 p: 0,614	t: -0,487 p: 0,628	t: -0,437 p: 0,663	t: -0,530 p: 0,597	
Görevlendirilme şekli								
Kendi isteği ile	65 (56,5)	4,20±0,55	4,29±0,76	4,22±1,10	44,50±9,65	31,43±5,32	75,93±13,39	
İsteği dışında	50 (43,5)	3,94±0,53	4,07±0,56	4,04±0,58	45,40±8,35	29,74±6,03	75,14±13,17	
p ve test değeri		U: 1555,5 Z: -0,394 p: 0,694	U: 1438,5 Z: -1,054 p: 0,292	U: 1555,5 Z: -0,394 p: 0,694	t: -0,507 p: 0,613	t: -1,593 p: 0,114	t: -0,319 p: 0,750	
Mesleğini isteyerek seçme								
Evet	82 (62)	4,15±0,58	4,18±0,77	4,18±1,02	44,62±9,49	30,85±5,56	75,47±13,30	
Hayır	33 (38)	4,15±0,43	4,23±0,42	4,04±0,53	45,57±8,99	30,30±6,03	75,87±13,30	
p ve test değeri		U: 1315,5 Z: -0,234 p: 0,815	U: 1246 Z: -0,662 p: 0,508	U: 1277,5 Z: -0,469 p: 0,639	t: -0,494 p: 0,622	U: 1337,5 Z: -0,096 p: 0,924	t: -0,147 p: 0,883	

TABLO 2: Hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine göre Hemşirelerin Duygusal Emek Davranış Ölçeği ve Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ve alt boyut puan ortalamalarının dağılımı.

Tanıtıcı özellikler	n (%)	Hemşirelerin Duygusal Emek Davranış Ölçeği			Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği			Toplam
		Samimi davranış	Derinlemesine davranış	Yüzeysel davranış	Bağımlı bakım	İfade eksikliği	X±SS	
İş memnuniyeti								
Evet	85 (71,3)	4,18±0,55	4,24±0,74	4,17±1,00	45,44±9,18	31,88±5,16	77,32±12,67	
Hayır	30 (28,7)	4,07±0,50	4,06±0,50	4,05±0,58	43,33±9,71	27,33±5,80	70,66±13,81	
p ve test değeri		U: 1116,5 Z: -1,020 p: 0,308	U: 1051 Z: -1,429 p: 0,153	U: 1229,5 Z: -0,291 p: 0,771	U: 1098 Z: -1,128 p: 0,259	t: 1,068 p: 0,288	t: 2,418 p: 0,017	
İşten ayrılmayı düşünme								
Evet	49 (42,6)	4,08±0,59	4,09±0,64	4,06±1,28	42,65±9,20	28,65±5,78	71,30±12,96	
Hayır	66 (57,4)	4,21±0,50	4,27±0,71	4,20±0,49	46,56±9,12	32,21±5,13	78,77±12,63	
p ve test değeri		U: 1475,5 Z: -0,808 p: 0,419	U: 1388,5 Z: -1,294 p: 0,196	U: 1191 Z: -2,421 p: 0,015*	t: -2,261 p: 0,026*	t: -3,480 p: 0,001*	t: -3,100 p: 0,002	
Duygu ifadesi için fırsat yaratılması								
Evet	70 (60,9)	4,12±0,60	4,24±0,81	4,09±0,60	45,91±9,30	31,97±5,20	77,88±12,65	
Hayır	45 (39,1)	4,21±0,43	4,12±0,43	4,22±1,25	43,31±9,24	28,71±5,87	72,02±13,49	
p ve test değeri		U: 1433,5 Z: -0,819 p: 0,413	U: 1449 Z: -0,723 p: 0,470	U: 1488,5 Z: -0,498 p: 0,618	t: 1,468 p: 0,145	t: 3,116 p: 0,002*	t: 2,362 p: 0,020	
Bakım verirken duygu ifade etme								
Evet	90 (78,3)	4,17±0,55	4,24±0,74	4,03±0,54	46,05±9,01	32,04±5,00	78,10±12,20	
Hayır	25 (21,7)	4,09±0,51	4,04±0,45	4,56±1,62	40,72±9,40	25,84±5,39	66,56±13,14	
p ve test değeri		U: 1026 Z: -0,675 p: 0,500	U: 921 Z: -1,385 p: 0,166	U: 813 Z: -2,125 p: 0,034*	t: 2,593 p: 0,011*	t: 5,392 p: 0,00*	t: 4,113 p: 0,00*	
Bakım verirken duygu yönetimi								
Kötü	2 (1,7)	4,60±0,56	3,96±0,5	4,08±0,58	49,00±4,24	27,00±4,24	76,00±8,48	
Orta	40 (34,8)	4,08±0,51	4,07±0,46	4,15±1,39	43,45±9,01	29,82±5,07	73,27±12,27	
İyi	73 (63,5)	4,18±0,56	4,27±0,79	4,14±0,50	45,57±9,55	31,27±5,97	76,84±13,80	
p ve test değeri		KW: 3,532 p: 0,171	KW: 3,643 p: 0,162	KW: 1,8014 p: 0,404	KW: 1,059 p: 0,589	KW: 1,323 p: 0,516	KW: 386 p: 0,214	

*p<0,05; U: Mann-Whitney U; KW: Kruskal-Wallis; t: Student t-test; F: ANOVA; SS: Standart sapma.

TABLO 3: Hemşirelerin Duygusal Emek Davranışı Ölçeği ve Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ve ölçek alt boyutları puan ortalamaları arasındaki ilişki.

Ölçek		Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği		
		Bağımlı Bakım	İfade Eksikliği	Toplam
Hemşirelerin Duygusal Emek Davranışı Ölçeği	Samimi davranış	r: -0,239*	r: 0,101	r: -0,120
		p: 0,010	p: 0,281	p: 0,202
	Derinlemesine davranış	r: -0,285*	r: 0,134	r: -0,132
		p: 0,002	p: 0,154	p: 0,159
	Yüzeysel davranış	r: -0,083	r: -0,179	r: -0,135
		p: 0,383	p: 0,056	p: 0,149

*p<0,05; r: Spearman korelasyon kat sayısı.

duygusal emeğin olumsuz bir sonucudur. Kendisinden beklenen duyguyu işini koruma adına rol yaparak hissediyormuş gibi gösterir.²² İşten ayrılmayı düşünmeyen hemşirelerin yüzeysel davranış alt boyut puan ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksektir. Çaldag'ın sağlık çalışanlarının mesleği bırakma niyeti ile duygusal emek davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, işten ayrılma niyetinin derinlemesine ve yüzeysel davranış boyutlarına etkisinin olmadığı belirtilmiştir.²⁴ Baksi ve Durmaz Edeer, mesleği bırakma isteği ile derinlemesine ve samimi davranış arasında anlamlı bir fark olmadığını, mesleğini severek yapanların yüzeysel davranış puanlarının pozitif yönde anlamlı olduğunu belirtmiştir.²¹ Chau ve ark. ise işten ayrılma niyetinin yüzeysel davranış üzerinde doğrudan etkili olmadığını, duygusal tükenmeye yol açarak işten ayrılma düşüncesini dolaylı yoldan etkilediğini belirtmiştir.²⁵ Yürür ve Ünlü ise işten ayrılma niyetinin yüzeysel davranış üzerinde pozitif bir etkisi olduğunu belirtmiştir.¹⁴ Literatürde yüzeysel davranış ile işten ayrılma niyeti üzerine farklı sonuçlar görülmektedir. Bakım verirken duygularını ifade etmediğini belirten hemşirelerin, daha fazla yüzeysel davranış kullandıkları belirlenmiştir. Değirmenci Öz ve Baykal araştırmalarında, hemşirelerin hasta ve yakınlarıyla ilişkilerinde yaşanan olumsuz duygularda duygularını bastırdığını, rol yaptıklarını, üzülüklerinde güçlü durmaya çalıştıklarını, özetle bulgularımıza benzer şekilde yüzeysel davranışta bulduklarını ifade etmiştir.²² Li ve ark. araştırmalarında, uzun süre yoğun bakım, acil servis ya da zor hastalarla çalışan hemşirelerin yüzeysel davranışlarının arttığını belirtmiştir.⁴ Bu sonuç, hemşirelerinin yüzeysel davranış göstermenin, bir noktada işin duygusal yükün-

den kendilerini koruyan bir baş etme stratejisi olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmada, Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ortalaması 75,59±13,14, bağımlı bakım alt boyut puan ortalaması 44,89±9,32, ifade eksikliği alt boyut ortalaması 30,69±5,68 olarak belirlenmiştir. Hemşireler ile yürütülen diğer ulusal bir çalışmaya göre hem toplam puan hem de alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ve buna bağlı olarak karşılıklı bağımlılık durumlarının daha az olduğu görülmektedir.^{11,12} Bu sonucun büyük bir hastane evrenin ulaşılan örneklem çeşitliliğinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Kullanılan ölçeğin bir kesme noktası olmaması nedeniyle, katılımcıların karşılıklı bağımlılık durumları düşük/yüksek olarak yorumlanamamaktadır.¹¹ Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ve alt puan ortalamalarında işten ayrılmayı düşünme, bakım verirken duyguları ifade edebildiğini belirtme, duygu ifadesi için fırsat tanınması ve işinden memnun olma faktörlerine göre anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Literatürde, karşılıklı bağımlılık düzeyi yüksek olan kişilerin duygularını ifade etmeyerek bastırdığı görülmektedir.²⁶ İşten ayrılmayı düşünmeyen ve literatürle uyumlu olarak bakım verirken duygularını ifade ettiğini belirten hemşirelerin istatistiksel olarak daha az bağımlı bakım davranışı gösterdikleri ve daha iyi kendilerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda bu katılımcıların karşılıklı bağımlılık puan ortalamaları daha düşük belirlenmiştir. Duygu ifadesi için fırsat tanındığını belirten hemşirelerin daha az ifade eksikliği ve karşılıklı bağımlılık yaşadığı belirlenmiştir. İşinden memnun olduğunu belirten hemşi-

relerin de karşılıklı bağımlılık düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Duygularını ifade eden hemşirelerin karşılıklı bağımlılık yaşama risklerinin azaldığı düşünülmüştür.

Hemşirelerin HDEDÖ ve Hemşire Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde, daha fazla samimi davranış ve derinlemesine davranış gösteren hemşirelerin, daha az bağımlı bakım sundukları belirlenmiştir. Aynı zamanda her iki veri toplama aracı ile istatistiksel açıdan anlamlı fark oluşturan “bakım verirken duyguyu ifade edebilme” ve “işten ayrılma düşüncesi” özellikleridir. Bakım verirken duygularını ifade edemediğini belirten hemşireler daha fazla yüzeysel davranış sergilerken aynı zamanda daha fazla bağımlı bakım sundukları, ifade eksikliği ve karşılıklı bağımlılık yaşadıkları belirlenmiştir. İşten ayrılmayı düşünmeyen hemşireler ise hem daha fazla yüzeysel davranış gösterdiği hem de daha az bağımlı bakım sundukları, ifade eksikliği ve karşılıklı bağımlılık yaşadıkları belirlenmiştir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın veri toplama sürecinin bir bölümü koronavirüs hastalığı-2019 pandemisinin yoğun olduğu döneme denk gelmesi, veri toplama formlarının öznel bildirim formları olması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan HDEDÖ'ye ait Cronbach's alfa katsayılarının düşük güvenilir ve güvenilir sınırları içerisinde yer alması araştırmanın sınırlılığdır. Kesitsel, tanımlayıcı ve ilişkisel desende yürütülmüş araştırmanın sonuçları yalnızca araştırma örnekleme genellenebilir.

SONUÇ

Araştırma büyük bir üniversite hastanesindeki hemşireler ile yürütülmüştür. Hemşirelerin birbirine yakın oranlarda yüzeysel, samimi ve derinlemesine davranış sergilediği ve ulusal diğer araştırmalara göre daha az karşılıklı bağımlılık, daha az ifade eksikliği yaşadıkları ve bağımlı bakım sundukları belirlenmiştir. Hemşirelerin duygusal emek davranışlarından çalışma deneyimleri, işten ayrılma düşüncesi, bakım verirken duygu ifade edebilmeleri etkilerken, karşılıklı bağımlılık ve alt boyutları da işten ayrılma düşüncesi, bakım verirken duygu ifade edebilme, duygu ifadesi

için fırsat tanınması ve işten memnun olma durumundan etkilenmektedir. Kavramsal olarak değerlendirildiğinde bir durum karşısında kendi duygusu yerine o an mesleki gereklilikten dolayı uygun duyguyu hisseden ve ona göre davranan hemşirelerin daha bağımlı bir bakım sundukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre hemşirelerin hem bireysel iyilik hâllerinin sürmesi hem de bakım kalitesinin devamlılığı açısından uygun çalışma ortamlarının oluşturulması, karşılıklı bağımlılık ve duygusal emek konularının hizmet içi eğitimler programlarına entegre edilerek hemşirelerin bu kavramlar hakkında farkındalık oluşturulması gerektiği düşünülmüştür. Hemşirelerin duygularını ifade edebilmeleri için fırsat tanınması ve araştırmanın daha geniş bir örneklem üzerinde, karma araştırma yöntemleri ile de yürütülmesi önerilmektedir.

Teşekkür

Araştırmaya katılan tüm hemşireler teşekkür ederiz.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Ege Miray Topcu, Yeliz Aktaş, Cansu Güler, Aysel Avcı, Hatice Dayılar Candan, Özgür Demir Gayretli; **Tasarım:** Ege Miray Topcu, Yeliz Aktaş, Cansu Güler; **Denetleme/Danışmanlık:** Hatice Dayılar Candan, Ege Miray Topcu; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Aysel Avcı, Yeliz Aktaş, Cansu Güler, Özgür Demir Gayretli; **Analiz ve/veya Yorum:** Ege Miray Topcu, Yeliz Aktaş, Cansu Güler; **Kaynak Taraması:** Aysel Avcı, Yeliz Aktaş, Hatice Dayılar Candan; **Makalenin Yazımı:** Ege Miray Topcu, Yeliz Aktaş, Cansu Güler, Mahire Olcay Çam; **Eleştirel İnceleme:** Mahire Olcay Çam, Ege Miray Topcu; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Özgür Demir Gayretli, Ege Miray Topcu, Cansu Güler.

KAYNAKLAR

- Ançel G. Karşılıklı bağımlılık kavramı: hemşirelikle ilişkisi ve karşılıklı bağımlılığı belirleme araçları [The concept of codependency: the relationship with the nursing and assessment tools]. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2012;14(1):70-8. [Link]
- Atasoy İ, Turan Z. Ebe ve hemşirelerde duygusal emek ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi [Investigation of the relationship between midwives' and nurses' emotional labor and life satisfaction]. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*. 2019;9(3):357-66. [Crossref]
- Doğan A, Ünsal S. Duygusal emek: hemşireler üzerine bir çalışma [Emotional labour: a study on nurses]. *İş ve İnsan Dergisi*. 2017;4(2):113-26. [Crossref]
- Li JH, Goa P, Shen XY, Liu X. A process model of emotional labor of nursing: case study of two chinese public hospitals. *International Journal of Public Administration*. 2014;37(10):695-707. [Crossref]
- Gray B. The emotional labour of nursing—Defining and managing emotions in nursing work. *Nurse Educ Today*. 2009;29(2):168-75. [Crossref] [PubMed]
- Hochschild AR. *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*. 3rd ed. USA: University of California Press; 2012. [Crossref]
- Humphrey RH, Pollack JM, Hawver T. Leading with emotional labor. *Journal of Managerial Psychology*. 2008;23(2):151-68. [Crossref]
- Değirmenci Öz S, Baykal Ü. Hemşirelerin duygusal emek davranışı [Emotional labor behavior of nurses]. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*. 2017;4(3):143-7. [Link]
- Yılmaz B, Orak OS. Hemşirelerde duygusal emek davranışı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki [Relationship between emotional labour behavior and psychological symptoms among nurses]. *SHYD*. 2020;7(2):187-201. [Crossref]
- Hughes-Hammer C, Martsof DS, Zeller RA. Development and testing of the codependency assessment tool. *Arch Psychiatr Nurs*. 1998;12(5):264-72. [Crossref] [PubMed]
- Özdemir N, Buzlu S. The Turkish validity and reliability study of the Nurse Codependency Questionnaire. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 2020;11(1):35-40. [Crossref]
- Ölçüm Hİ, Büyükkayacı Duman N. Hemşirelerde kök aileyle ilişkiler ve karşılıklı bağımlılık [Family of origin relations and codependency in nurses]. *Jaren Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi*. 2017;3(2):60-5. [Crossref]
- Turan N, Ançel G, Canbulat Ş. Öğrenci hemşirelerin kendini tanıma ve karşılıklı bağımlılık durumlarının incelenmesi [Examination of student nurses' self-recognition and codependence]. *J Psychiatric Nurs*. 2021;12(1):35-42. [Crossref]
- Yürür S, Ünlü O. Duygusal emek, duygusal tükenme ve işten ayrılma niyeti ilişkisi [Emotional labor, emotional exhaustion and intention to quit relationship]. "IS, GUC" *The Journal of Industrial Relations and Human Resources*. 2011;13(2):81-104. [Crossref]
- Yeşil S, Mavi Y. Duygusal emeğin etkilediği faktörler üzerine bir alan araştırması [A field research on the factors affecting emotional labor]. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*. 2018;1:29-44. [Link]
- Faul F, Erdfelder E, Lang AG, Buchner A. G*Power 3: a flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behav Res Methods*. 2007;39(2):175-91. [Crossref] [PubMed]
- Değirmenci Öz S, Baykal Ü. Hemşireler için duygusal emek davranışı ölçeğinin geliştirilmesi [Developing in the scale of emotional labor behavior for nurses]. *International Refereed Journal of Nursing Researches*. 2018;12:119-39. [Crossref]
- Çam MO, Güler C, Candan HD, Gayretli ÖD, Topcu EM, Avcı A, et al. Emotional labor behaviors of postgraduate-nursing students who continue education along with work and affecting factors: a cross-sectional study. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*. 2022;14(4):1187-95. [Crossref]
- Demir Y, Oruç P, Baştürk YA, Özpınar S. Hemşirelerde duygusal emek davranışı ve etkileyen faktörler: kamu hastaneleri örneği [Emotional labor behavior and impacting factors in nurses: example of public hospitals]. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2021;6(1):76-84. [Crossref]
- Yılmaz G, Durmaz GB. Pediatri hemşirelerinin empatik eğilim, duygusal emek davranışları ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki [The relationship between empathic tendencies, emotional labor behaviors and burnout levels of pediatric nurses]. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2019;6(2):92-100. [Link]
- Bakı A, Durmaz Edeer AD. Yoğun bakım hemşirelerinin duygusal emek ve genel sağlık durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Investigation of the relationship between emotional labor and general health status of intensive care nurses]. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2020;7(2):130-7. [Crossref]
- Değirmenci Öz S, Baykal Ü. Hemşirelerin duygusal emek davranışı ve etkileyen faktörler [Nurses' emotional labor behavior and factors affecting]. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2018;26(1):1-10. [Crossref]
- Özkol Kılınc K, Bayrak B, Özkan ÇG, Kurt Y, Öztürk H. Hemşirelerin duygusal emek düzeylerinin değerlendirilmesi [Assessing nurses' emotional labor levels]. *Jaren Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi*. 2020;6(2):309-16. [Crossref]
- Çalıdağ MA. Duygusal emek davranışlarının sağlık çalışanlarında iş sonuçlarına etkileri [Yüksek lisans tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2010. [Erişim tarihi: 13 Mart 2023]. Erişim linki: [Link]
- Chau SL, Dahling JJ, Levy PE, Diefendorff JM. A predictive study of emotional labor and turnover. *Journal of Organizational Behavior*. 2009;30(8):1151-63. [Crossref]
- Marks ADG, Blore RL, Hine DW, Dear GE. Development and validation of a revised measure of codependency. *Australian Journal of Psychology*. 2012;64(3):119-27. [Crossref]